

O. Cozniuc

drd., Academia de Studii Economice din Moldova Chişinău, Republica Moldova

STUDIUL DE CAZ PRIVIND DIGITALIZAREA IMM DIN REPUBLICA MOLDOVA (ÎN BAZA DATELOR SECTORULUI DE ÎNTREPRINDERI DIN DOMENIUL „ACTIVITĂȚI FINANCIARE ȘI DE ASIGURĂRI”)

Abstract: *this paper contains a case study on the digitization of businesses in the financial and insurance activities sector. The purpose of the research is to study the possibilities of intensifying the digitization of companies in the financial and insurance sector. Just as digitization represents an approach taken at national level in order to increase national competitiveness, companies in this sector must intensify their actions to implement ICT strategies in their activity, implement various software that would help companies in this sector to and increase the level of competitiveness and achieve increased performance in the field. The research methodology focused on the use of several research methods, such as: analysis, synthesis, induction, deduction, abduction, comparative analysis. In conclusion, we can mention that companies in the financial and insurance sector must digitize their activities, by implementing specialized programs that will help companies to increase the efficiency of serving their customers, increase customer satisfaction, as well as increase the level of competitiveness and the economic performances achieved.*

Key-Words: *digitization, SME, insurance companies, insurance companies.*

Pandemia Covid-19 a perturbat activitatea IMM-urilor, tergiversând posibilitățile de dezvoltare a IMM-urilor, bulversând activitatea lor, lăsându-le singure în fața unei crize profunde, lipsite de mijloace materiale, financiare, umane, necesare pentru a putea face față pandemiei. Diferitele provocări cu care se confruntă IMM-urile includ scăderea puterii de cumpărare a clienților, interacțiunea limitată, lipsa de materii prime, anularea comenzilor, dificultăți în fluxul de numerar și întreruperi ale lanțului de aprovizionare, sunt doar câteva dintre ele.

Situația este mai gravă în țările emergente, acolo unde este necesară intervenția statului în gestionarea eficientă a resurselor pentru a ajuta IMM-urile să reziste crizei pandemice. Viteza este esențială pentru a oferi suportul necesar în timpul unei crize; prin urmare, utilizarea tehnologiilor digitale se dovedește a fi esențială pentru a ajuta IMM-urile în situația dificilă cu care se confruntă.

În contextul crizei pandemice situația IMM-urilor din parteneriatul estic este una deosebit de gravă, ele au nevoie de mai mult sprijin din partea UE în toate dimensiunile transformării digitale: infrastructură de telecomunicații, acces la finanțare, tehnologii și expertiză pentru transformarea digitală, inovare, competențe digitale, mediu instituțional favorabil, integrarea în lanțurile internaționale.

Unul dintre principalele obstacole este lipsa de cunoștințe cu privire la modul de utilizare a instrumentelor digitale disponibile în activitățile legate de afaceri. IMM-urile, spre deosebire de marile afaceri, nu au posibilitatea de a angaja

specialiști care ar face implementarea și asigurarea utilizării instrumentelor digitale. IMM-urile nu pot redirecționa resursele financiare și umane pentru digitalizare în majoritatea cazurilor, înregistrând probleme financiare, mai ales în contextul crizei pandemice.

COVID-19 a demonstrat că instrumentele digitale pot fi utilizate eficient pentru a urmări comportamentul unei afaceri în lanțul său de aprovizionare, în raport cu angajații și furnizorii, consumatorii și clienții săi.

Multe obiective ale țărilor Parteneriatului estic pentru anul 2020 nu au fost atinse deoarece mobilitatea umană a fost blocată, împiedicând învățarea de la egal la egal și dezvoltarea rețelelor de experți TIC. Țările din parteneriatul estic și UE și-au redirecționat eforturile și, în același timp, și-au revizuit prioritățile în favoarea combaterii COVID-19, în detrimentul digitalizării.

Digitalizarea implică utilizarea tehnologiilor și datelor digitale pentru a transforma modelul de afaceri actual, remodelarea modului în care se desfășoară munca, precum și pentru a da o altă dimensiune interacțiunilor cu clienții, contractorii, agențiile guvernamentale și să creeze noi oportunități pentru generarea de venituri și crearea de produse (Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, 2021).

Tehnologia digitală are capacități pe care nici nu ni le-am fi putut imagina cu doar câțiva ani în urmă. Exemple notabile includ utilizarea 5G, inteligența artificială sau imprimarea 3D (Dubey, R., 2019).

Pentru a ne putea crea o impresie privind aportul IMM în dezvoltarea economiei naționale, dar și trendurile înregistrate odată cu trecerea timpului, am redat datele principale privind activitatea IMM din Republica Moldova, în perioada 2017-2021.

Tabelul 1. Principalii indicatori privind activitatea IMM-urilor în Republica Moldova, 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Numărul de întreprinderi	53573	55705	55918	57247	59357
Numărul mediu de personal	323277	328018	336059	316823	314925
Venituri din vânzări, miln. lei	137506,06	144160,76	157346,55	150112,07	183569,70
Rezultatul financiar până la impozitare miln.lei	10568,87	11220,01	12386,36	9050,91	20237,44

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2017-2021

Analizând datele tabelului, observăm că în perioada 2017-2021, IMM-urile din Republica Moldova au înregistrat o creștere spectaculoasă, chiar și în pofida crizei pandemice. Astfel, dacă în anul 2017, în Moldova existau 53573 de IMM-uri, atunci în 2021, numărul lor a crescut cu aproximativ 11%, ajungând la valoarea de 59357 de întreprinderi înregistrate.

Deși numărul de IMM în Republica Moldova este în creștere, totuși numărul de angajați ai întreprinderilor a urmat, în perioada 2017-2021, un trend negativ, de la 323277 de angajați care au activat în cadrul IMM-urilor în anul 2017, la 314925 de angajați care activau în anul 2021. Dacă până în 2019 se atestă o creștere a numărului de angajați a IMM-urilor ajungând la valoarea de 336059 angajați, atunci, odată cu criza pandemică, IMM-urile au fost nevoite să-și reducă activitatea sa, astfel optimizând chltuielile cu personalul, în acest context, disponibilizările fiind semnificative.

Chiar dacă numărul angajaților care activau în cadrul IMM-urilor în perioada 2017-2021 s-a redus, totuși volumul vânzărilor înregistrate de IMM-uri în această perioadă a fost în creștere, de la 137506,06 miln. lei, în anul 2017, la 157346,55 miln.lei, ajungând, în anul 2020, la valoarea de 150112,07 miln lei, ca ulterior, să crească, ajungând la 183569,70 miln.lei, în anul 2021. Descreșterea produsă la nivelul anului 2020 este drept urmare a efectelor crizei pandemice care a afectat drastic cifra de afaceri a IMM-urilor din Moldova și a bulversat activitatea întreprinderilor, ele fiind dependente de piața internă, funizorii de materii prime și materiale din import.

Pe de altă parte, rezultatul financiar al IMM-urilor din Republica Moldova, în perioada 2017-2021 înregistrează o tendință de creștere, în perioada 2017-2019, de la 10568,87 miln.lei, în anul 2017, la 12386,36 miln.lei, în anul 2019. În anul 2020, se atestă o descreștere bruscă o rezultatelor financiare obținute de către IMM-urilor din Moldova ca efecte al crizei pandemice, unde atestăm o descreștere, ajungând la valoarea de 9050,91 miln.lei, ca ulterior, în anul 2021, să se atesteze o creștere spectaculoasă de peste 91% față de anul 2017, IMM-urile înregistrând o creștere spectaculoasă a rezultatelor financiare, înregistrând valoarea de 20237,44 miln.lei.

O importanță deosebită petnru economia națională, dar și un loc aparte în cadrul IMM-urile din Moldova o dețin agenții economici care își desfășoară activitatea în domeniul „Activități financiare și asigurări”, care, în perioada 2017-2021, constituiau 1,80% din IMM-urile existente în țară. Analizând datele tabelului, putem observa că ponderea agenților economici care își desfășoară activitatea în domeniul „Activități financiare și de asigurări” în perioada 2017-2021, au înregistrat un trend descrescător de la 1162 de întreprinderi (2,16%), în 2017, la 1068 de întreprinderi (1,80%), în anul 2021.

Tabelul 2. Dinamica indicatorilor principali ai IMM-urilor din Moldova din domeniul „Activități financiare și asigurări”, 2017-2021

	2017	Ponderea în IMM	2018	Ponderea în IMM	2019	Ponderea în IMM	2020	Ponderea în IMM	2021	Ponderea în IMM
Numărul de întreprinderi	1162	2,16 %	1200	2,15 %	1128	2,02 %	1109	1,94 %	1068	1,80 %
Numărul mediu de personal	4404	1,36 %	4662	1,42 %	4435	1,32 %	4340	1,37 %	4483	1,42 %
Venituri din vânzări, miln. lei	9318,00	6,78 %	9986,84	6,93 %	4082,69	2,60 %	4234,18	2,82 %	4788,81	2,61 %
Rezultatul financiar până la impozitare miln.lei	1101,82	10,43 %	1219,19	10,89 %	1551,40	12,53 %	877,93	9,70 %	1501,70	7,42 %

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2017-2021

Tendința negativă este punctată de multiplele dificultăți cu care se confruntă IMM-urile din acest domeniu fiind dependente investițiile de capital, de mijloacele financiare alocate asigurărilor.

Deși, numărul IMM-urilor din sectorul „Activități financiare și asigurări” este în descreștere, în perioada 2017-2021, totuși, trebuie să remarcăm o creștere ușoară a numărului angajaților ale întreprinderilor din acest sector. Astfel, dacă în anul 2017, în acest sector activau 4404 (1,36%) de angajați, atunci până în anul 2021, în acest sector au ajuns să activeze 4483 angajați (1,42%). Dinamica pozitivă se explică prin lărgirea activității întreprinderilor existente, dar și deschiderea de noi filiale ale întreprinderilor deja edxistente pe piața financiară și de asigurări.

Dinamica cifrei de afaceri ale IMM-urilor care își desfășoară activitatea în sectorul „Activități financiare și de asigurări” înregistrează un trend descrescător de la 9318,00 miln. lei (6,78%), în anul 2017, la 4788,81 miln.lei (2,61%), în anul 2021. În ultimii ani, 2020-2021 atestăm o descreștere a cifrei de afaceri care se datorează, în mare parte, efectelor crizei pandemice care a afectat negativ activitatea acestor întreprinderi prin măsuri de reducere a importurilor/exporturilor de mărfuri/pasageri, prin restricțiile de călătorie care au creat rânduri colosale în vămi, dar și au diminuat fluxurile de vehicule/mărfuri care necesitau de a fi asigurate.

De rând cu reducerea cifrei de afaceri ale IMM-urilor din sectorul „Activități financiare și de asigurări”, se atestă o reducere a rezultatului financiar al acestor IMM-uri, în perioada 2017-2021, cu 3,01%. Astfel, dacă în anul 2017, rezultatul financiar al IMM-urilor din acest sector a înregistrat valoarea de 1101,82 miln. lei (10,43%), atunci până în anul 2021, valoarea lui a ajuns la 1501,70 miln. lei (7,42%).

Analizând datele tabelului 3., putem observa că în perioada ianuarie-septembrie 2020 și ianuarie-septembrie 2021, companiile de asigurare din Republica Moldova au oferit prime brute subscrise în creștere, de la 1062,7 miln. lei, în anul 2020, la 1438,6 miln. lei, în anul 2021, înregistrându-se o creștere de 34,5% față de anul 2020.

Din componența lor, cea mai mare parte (95,2%) a primelor subscrise au fost înregistrate sub forma asigurărilor generale unde atestăm o creștere de 38,0%, în perioada 2020-2021, de la 992,3 miln. lei, la 1369,8 miln. lei. Cea mai mare parte a asigurărilor au fost oferite sub forma asigurărilor de răspundere civilă auto, cu 42,4%, asigurări de vehicule, cu 20,5%, asigurări de incendiu, alte calamități naturale și alte asigurări de bunuri cu 13,1%, alte asigurări, cu 12,2%, asigurări de sănătate care dețin o pondere de 6,8%.

Tabelul 3. Prime brute subscrise, despăgubiri și indemnizații de asigurare plătite în ianuarie-septembrie 2020, 2021 de companiile de asigurare din Republica Moldova

	Prime brute subscrise în ianuarie-septembrie						Despăgubiri și indemnizații de asigurare plătite în ianuarie-septembrie					
	mil. lei		structura, %		2021 în % față de 2020	2020 în % față de 2019	mil. lei		structura, %		2021 în % față de 2020	: 2020 în % față de 2019
	2020	2021	2020	2021			2020	2021	2020	2021		
Total	1062,7	1438,6	100,0	100,0	135,4	87,2	465,9	474,1	100,0	100,0	101,8	92,3
inclusiv:												
Asigurări generale	992,3	1369,8	93,4	95,2	138,0	86,3	445,4	447,0	95,6	94,3	100,4	90,0
asigurări de sănătate	53,6	98,5	5,0	6,8	183,6	62,2	19,3	26,0	4,1	5,5	134,9	83,2
asigurări de vehicule terestre (altele decât feroviare) (CASCO)	234,1	297,6	22,0	20,7	127,1	94,2	128,4	163,4	27,6	34,5	127,3	86,7

asigurări de incendiu, alte calamități naturale și alte asigurări de bunuri	87,5	187,9	8,2	13,1	214,6	80,9	25,5	11,7	5,5	2,5	45,9	202,6
asigurări de răspundere civilă auto	484,2	610,5	45,6	42,4	126,1	92,4	201,3	235,6	43,2	49,7	117,1	97,1
alte asigurări generale	132,8	175,5	12,5	12,2	132,1	72,9	71,0	10,3	15,2	2,2	14,5	67,6
Asigurări de viață	70,4	68,7	6,6	4,8	97,7	101,3	20,5	27,1	4,4	5,7	132,2	202,3
asigurări de viață (fără asigurarea cu pensii și fără anuități)	67,0	65,5	6,3	4,6	97,8	101,5	19,2	25,2	4,1	5,3	130,9	223,9
alte asigurări de viață	3,4	3,2	0,3	0,2	95,7	99,0	1,3	1,9	0,3	0,4	150,8	81,7

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2020-2021

Asigurările de viață dețin o pondere de 4,8% din totalitatea primelor brute subscrise de companiile de asigurare, în perioada 2020-2021, care înregistrează o descreștere de la 70,4 miln lei la 68,7 miln. lei.

Pe de altă parte, companiile de asigurare, în perioada 2020-2021, au oferit despăgubiri și indemnizații de asigurare achitate, care au urmat un trend crescător, de la 465,9 miln. lei, în anul 2020, la 474,1 miln. lei, în anul 2021. Totodată, 95,6% din totalitatea lor au fost oferite sub forma asiguraților generale, fiind urmate de asigurările de viață, cu 4,4%.

Companiile de asigurare din Republica Moldova, în perioada 2020-2021, înregistrează rezultate financiare cu tendință crescătoare.

Tabelul 4. Rezultatele financiare ale companiilor de asigurare în ianuarie-septembrie 2020, 2021

	Milioane lei		ianuarie-septembrie 2021 în % față de ianuarie-septembrie 2020	ianuarie-septembrie 2020 în % față de ianuarie-septembrie 2019
	ianuarie-septembrie			
	2020	2021		
Venituri – total	1755,6	2011,8	114,6	88,8
Venituri din activitatea operațională	1611,4	1867,4	115,9	89,9
dintre care din activitatea de asigurare	1596,2	1838,1	115,2	90,8
Cheltuieli – total	1655,0	1841,5	111,3	86,4
Cheltuieli aferente activității operaționale	1582,2	1797,7	113,6	88,9
din care aferente activității de asigurare	1286,5	1469,9	114,3	89,8
Profitul (+)/ Pierderea (-) până la impozitare	100,7	170,3	169,2	166,4

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2020-2021

Analizând datele tabelului, putem observa că veniturile obținute de companiile de asigurare din Republica Moldova în perioada ianuarie-septembrie 2020-2021 înregistrează un trend pozitiv, de la 1755,6 miln. lei, în anul 2020, la 2011,8 miln. lei, în anul 2021. Totodată, trebuie să remarcăm că cea mai mare parte a veniturilor sunt din activitatea operațională, unde în anul 2020, valoarea lor a fost de 1611,4 miln. lei, ca în anul 2021, să atestăm o creștere cu 15,9% față de anul 2020, valoarea lor ajungând la valoarea de 1867,4 miln. lei.

Din activitatea de asigurare, companiile din acest sector, în perioada 2020-2021 au înregistrat o creștere de 15,2% față de anul 2020, unde valorile au crescut de la 1596,2 miln. lei, în anul 2020, la 1838,1 miln. lei, în anul 2021.

De rând cu creșterea veniturilor companiilor de asigurare, atestăm și o creștere a cheltuielilor acestor companii, în perioada 2020-2021, de la 12655,0 miln. lei, la 1841,5 miln. lei.

Din datele tabelului, putem observa că cea mai semnificativă creștere, în perioada 2020-2021, a fost înregistrată de rezultatul financiar al companiilor de asigurare din Moldova, care în această perioadă au reușit să înregistreze o creștere de peste 69,2% a rezultatului financiar. Din analiza rezultatelor obținute, putem observa că, companiile de asigurare din Moldova au înregistrat rezultate pozitive,

cu tendință de creștere, în pofida crizei pandemice, atât a veniturilor (cu peste 14,6%), a cheltuielilor (11,3%), dar și a rezultatului financiar (69,2%). Din rezultatele obținute observăm că companiile din acest sector s-au adaptat crizei pandemice și au reușit să înregistreze creșteri semnificative ale rezultatelor financiare obținute în perioada de criză pandemică. Digitalizarea, comerțul online, implementarea softurilor, sunt doar câteva dintre măsurile aplicate de aceste companii în vederea adaptării rapide la criza pandemică.

O cheie de succes aplicată de către companiile din domeniul „Activități financiare și de asigurări” în contextul crizei pandemice a fost digitalizarea activităților, aplicarea softurilor și a platformelor social media în vederea lărgirii pieței de desfacere, dar și intensificarea practicării comerțului online.

Din datele figurii, putem observa dinamica companiilor din domeniul „Activități financiare și de asiguări” care dispun de computere personale și pagini web, în perioada 2017-2021. Astfel, putem observa că în această păeriodă se înregistrează o creștere semnificativă de aproximativ 19% a întreprinderilor care dispun de computere personale, de la 81 de întreprinderi, în anul 2017, la 100 de întreprinderi, în anul 2021

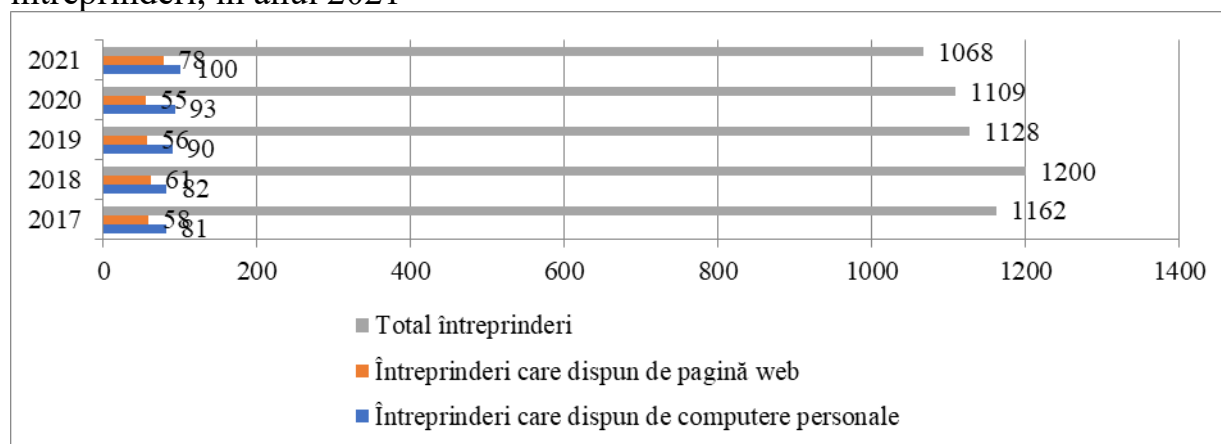

Figura 1. Dinamica numărului de întreprinderi din domeniul „Activități financiare și asigurări” care dipsun de pagină web și computere personale, 2017-2021

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2017-2021

Totodată, de rând cu creșterea utilizării computerelor personale de către companiile din sfera „Activități financiare și de asigurări”, în această perioadă se atestă și o creștere cu aproximativ 25% față de anul 2017, a companiilor care dețin pagini web, de la 58 de întreprinderi la 78 de întreprinderi. Creșterea companiilor care dețin pagini web a fost influențată, în mare parte necesității de adaptare la noul context dificil, necesității de găsim a piețelor de desfacere în afara țării, dar și a promovării intense a companiilor.

Deși dinamica utilizării computerelor personale și a creării de siteuri web de către companiile din domeniul „Activități financiare și de asigurări”, în Republica Moldova, în perioada 2017-2021, este în creștere, totuși ponderea acestor întreprinderi în totalul întreprinderilor este una redusă.

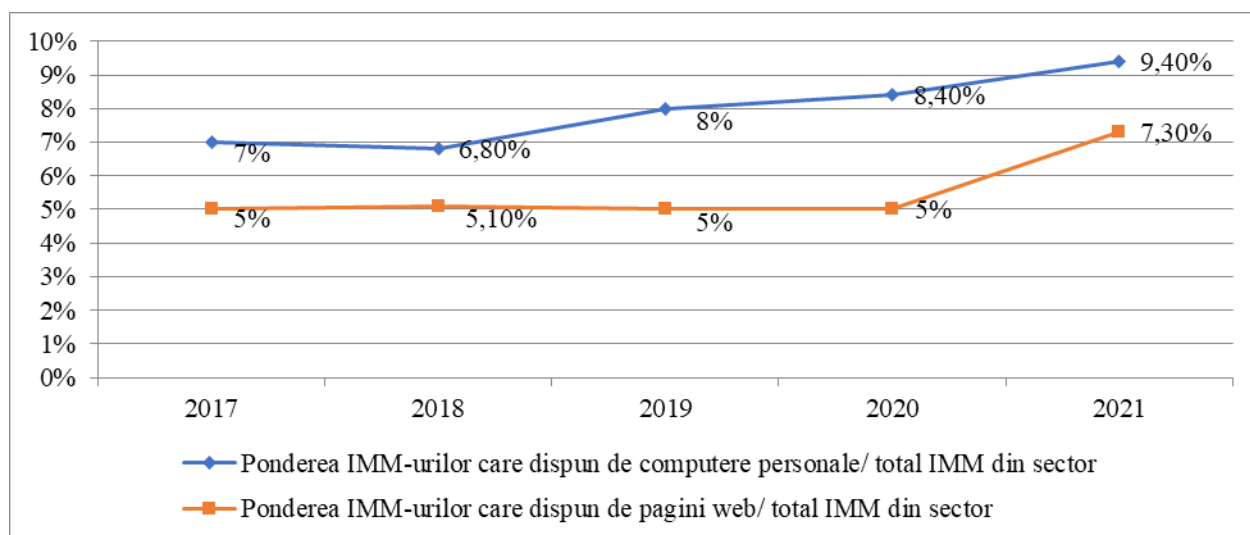

Figura 2. Ponderea IMM din sfera „Activități financiare și de asigurări” care dispun de computere personale și pagini web în total întreprinderi din acest sector, 2017-2021

Din datele figurii, observăm că, în perioada 2017-2021, ponderea IMM-urilor din domeniul „Activități financiare și de asigurări” care utilizează tehnologiile digitale în numărul total de întreprinderi din acest sector, a crescut cu 2,40%, de la 7% în anul 2017 la 9,40%, în anul 2021. Totodată, se atestă o creștere spectaculoasă și la ponderea întreprinderilor care dispun de pagini web, unde, în această perioadă, se atestă o creștere cu 2,30%, de la 5%, în anul 2017, la 7,30%, în anul 2021. Trebuie să remarcăm, faptul că totuși aceste creșteri sunt nesemnificative, pentru acest sector, deoarece, în secolul XXI, tehnologiile digitale trebuie absorbite în toate sectoarele de activitate, mai ales în domeniul asigurărilor.

În figura 18, am redat dinamica computerelor deținute de persoanele juridice din Republica Moldova care activează în domeniul „Activități financiare și de asigurare”, în perioada 2017-2021. Din datele figurii, observăm o dinamică pozitivă înregistrată la posesia computerelor personale de către persoanele juridice din sectorul „Activități financiare și de asigurări”. Așa dar, dacă la nivelul anului 2017, companiile din acest sector, dispuneau de 12847 de computere personale, atunci până în anul 2021, numărul lor a ajuns la 14332 de computere.

Dinamica numărului de computere deținute de companiile din acest sector per companie, este una îmbucurătoare, dat fiind faptul că fiecare companie, în mediu dispunea de 13 calculatoare înregistrate. Observăm, că companiile din acest sector dispun de tehnologii informaționale, care ar putea fi utilizate pentru implementarea de softuri și tehnologii informaționale avansate, ce ar ajuta companiile să devină lideri în digitalizarea IMM-urilor.

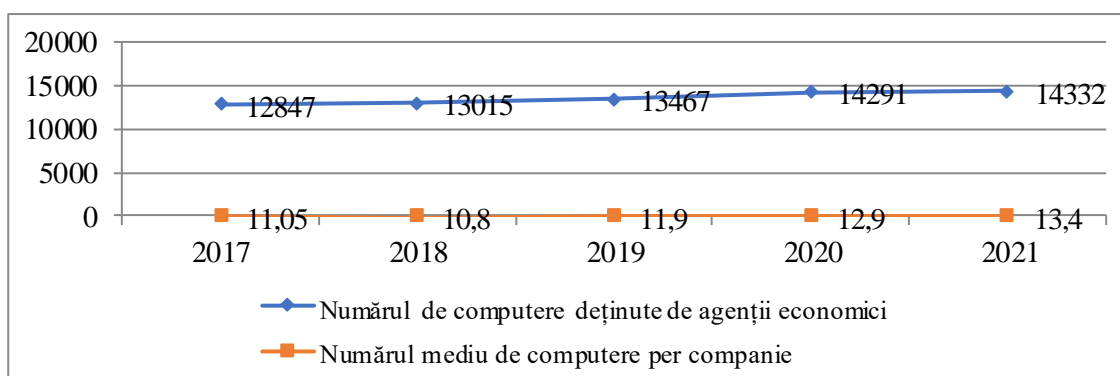

Figura 3. Dinamica computerelor deținute de personalele juridice din domeniul „Activități financiare și asigurări” din Republica Moldova, 2017-2021

Sursa: elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică, 2017-2021

În final, putem remarca, că deși în Republica Moldova se atestă o dezvoltare a sectorului TIC din Moldova, totuși progresele companiilor din acest sector se lasă așteptate, ritmul dezvoltării lor fiind unul mult prea lent. Acesta afectează dramatic sectorul IMM-urilor din Republica Moldova, reducând din posibilitățile de reducere a costurilor, dar și la lungirea lanțului de aprovizionare, la reducerea posibilităților de dezvoltare prin prisma implementării TIC în activitatea lor.

Transformarea digitală a IMM-urilor din Republica Moldova ar putea ajuta întreprinderile din acest sector să-și accelereze ritmul de dezvoltare, să-și crească productivitatea, să iasă pe noi piețe de desfacere, de rând cu reducerea costurilor, astfel devenind mult mai competitive, atractive pentru investitorii străini.

Concluzii

În urma cercetărilor efectuate, putem reitera că IMM-urile sunt agenții catalizatori, coloana vertebrală a economiei naționale. Cercetările ne permit să menționăm că în contextul crizei pandemice IMM-urile s-au confruntat cu probleme drastice, ce țin de lanțul de aprovizionare, anularea contractelor cu clienții, pierderea piețelor de desfacere, probleme financiare colosale. În acest sens, deși, atât UE cât și țările parteneriatului estic au adoptat măsuri de sprijin a IMM-urilor, totuși, o bună parte dintre ele „au fost aruncate de pe piață”, o altă parte au fost nevoite să-și redimensioneze activitatea, să-și remodeleze strategiile managerile în vederea identificării de soluții viabile în vederea depășirii crizei.

O soluție de succes identificată de IMM-uri a fost digitalizarea, care constituie, nu doar un avantaj competitiv, dar și o condiție de viabilitate a IMM-urilor, în noul context post-pandemic. Astfel, putem menționa că, atât țările din UE cât și țările parteneriatului estic au adoptat rapid măsuri de stimulare a digitalizării.

La nivel macroeconomic, au fost elaborate/ revăzute strategiile naționale de transformare digitală a IMM-urilor, și, în același timp, fiind stabilite obiective strategice ambițioase care urmează a fi realizate până în 2030. Fiecare țară a UE a intensificat alocarea de sprijin financiar, consultanță, traininguri pentru IMM-uri ca să le ajute să se adapteze mai ușor noului context post-pandemic.

În urma cercetărilor, observăm că IMM-urile din Moldova au nevoie de sprijinul statului dar și al partenerilor strategici de dezvoltare, în intensificarea

digitalizării proceselor, a redimensionării strategiilor de activitate în vederea valorificării tehnologiilor digitale în fiecare dimensiune a activității lor. Elaborarea și implementarea rapidă a Strategiei Naționale de Transformare Digitală 2023-2030, rămâne a fi un imperativ pentru țara noastră, care, odată ce va fi implementată va contribui la obținerea de rezultate palpabile pentru toate sectoarele ale economiei naționale.

Bibliografie

1. Asociația companiilor TIC din Moldova, 2022. Accesat: 15.08.2022. Disponibil: <https://ict.md/wp-content/uploads/2020/07/ICT-Sector-White-Book-2021.pdf>
2. Biroul Național de Statistică, 2022. Accesat: 24.08.2022. Disponibil: <https://statistica.gov.md/>
3. Coronavirus (COVID-19) guidance for employers, 2020. Accesat: 24.03.2022. Disponibil: <https://www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/coronavirus-covid-19-guidance-employers-your-duties-pregnancy-and-maternity>
4. Dubey, R. Unleashing the potential of Digital Technologies in Emergency Supply Chain: The moderating effect of Crisis Leadership Accesat: 09.02.2022. Disponibil: <https://researchonline.ljmu.ac.uk/id/eprint/17005/3/Unleashing%20the%20potential%20of%20Digital%20Technologies%20in%20Emergency%20Supply%20Chain.pdf>
5. ODIMM, 2022. Accesat: 14.06.2022. Disponibil: <https://www.odimm.md/ru/digitalizarea>.
6. Programul „Trasformarea digitală a IMM-urilor din Moldova”, 2022. Accesat: 18.07.2022. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-07_nu_617_me_site.pdf
7. Strategia Moldova Digitală, 2020. Accesat: 19.08.2022. Disponibil: <https://eufordigital.eu/ru/library/digital-moldova-2020-strategy/>
8. The 2020 Small Business Digital Maturity Study”, conducted by IDC, 2020. Accesat: 14.04.2022. Disponibil: <https://www.cisco.com/c/en/us/solutions/small-business/resource-center/smallbusiness-2020-digital-maturity-study.html>.
9. The Digital Economy and Society Index (DESI), 2021. Accesat: 16.08.2022. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>
10. Transformarea digitală a IMM-urilor: principala resursă în condiții de criză. Accesat: 22.08.2022. Disponibil: <https://agromedia.md/noutati/agricultura-in-moldova/transformarea-digitala-a-imm-principala-resursa-in-situatii-de-criza-a-avut-loc-cea-de-a-x-a-editie-a-moldova-ict-summit>

